

36 Tract. I. De Actibus Humanis, & Conscientia. Dist. III.

- 78 Remedia contra scrupulos, qualia?
 79 Confiditum pro scrupuloso, qui sua conscientie curam habens?
 80 Quid de nimis scrupulosis circa peccata praevaria, & parum sollicitis circa futura?

69. **C**onscientia scrupulosa dicitur talis a scrupulis. Porro scrupulus est inanis apprehensio, & hinc ortus timor aetque anxietas, allicubi esse peccatum, ubi reverentia non est. Unde **C**onscientia scrupulosa importat inanis apprehensionem ex frivolis orationibus, qui quis supradicatum aliquid esse peccatum, quod non est.

70. **S**ignum autem scrupuloso conscientie sunt postfimia sequentia. I. Pertinacia iudicis, qui scrupuloso homines Doctoris aut sui Confessarii confite non acquiscent: unde variis contulim & fatigant, & tamen nullius iudicio sunt, nisi suo. II. Ex levi apparentia frequens iudiciorum mutatio: unde ortitur in agendo incertitia, v. g. In Horis Canonici aliquando decies mutantur iudicium, num hunc vel illum Versiculos dicent, imo nonnumquam contra proprium iudicium, quod tale quid agere non sit peccatum, adiutori sunt inquieti, timentique, ne forte peccatum, vel peccaverint. III. Perturbata agere, & cetero quodam modo in externis actionibus procedere, & hoc quidem malum ex prioribus defendit. IV. Habere reflexiones extravagantes infinitarum circumstantiarum. V. Timere in omnibus peccatum, & contram sapientium, imo & contra proprium iudicium esse inquietum. His etiam ultimum Confessarius scrupulose signum, si nempe Confessarius iudicat, talem esse scrupulolum, juxta haec huius dicta. In particulari autem signa Scrupuli, hio & nunc praesentis, sunt sequentia duo: in primis, si per illum experiaris te nimium angui, & turbari. Deinde si alias expertus sis, te similia apprehendis sine fundamento. Ita discutit inter alias Hermannus Bingenensis, in *Medalla Theol. Mor. lib. 3. tr. 1. cap. 3.*

71. Queritur I. Quia sit origo Conscientia scrupulosa, & Scrupulorum? Resp. cum Doctoribus passim, origines & causas Scrupulorum esse postfimia sequentes. I. Est ignorantia: qui enim ignorantes sunt, quibusvis facile moventur, ac decipiuntur. II. Cerebri, & imaginationis debilitas. III. Complexio frigida, & melanchonica. IV. Immoderatus, & indiscretus fervor.

V. Nimius timor servilis: hic enim animam tremulam, & trepiditatem facit. VI. Conscientia, seu conversatio cum Scrupulosis. VII. Tentatio diabolica. Et tandem VIII. causa Scrupulorum est permisio Dei, qui quandoque singulari sua providentia superbiu[m] nostram a Scrupulisi depasci permitte, vel in fornace Scrupulorum nos purgat, nostramque fidelitatem probat.

72. Queritur II. An sit licitum operari contra Conscientiam scrupulorum? Resp. cum communis Doctorum, affirmativa. Ratio est clara: quia Conscientia scrupulosa nimirum solus levibus atque frivolis rationibus, ac proinde ejus iudicium est imperfictum atque imprudentis ergo licite ac laudabiliter ipsi restitutum.

73. Nec dicatur I. cum Scrupulosis, Juxta illud commune dictum: *In dubiis superior pars est eligenda*, ergo. Resp. enim, axioma illud loqui de Dubio proprio dicto, non autem de merito ac inani Scrupulo, qui importat inanis supradicatum ex levibus causis ortum, qua quis putat esse peccatum, quod revera non est. Porro quoniam vulgatum hexaconia sit intelligentium, habetur hanc sententia n. 35.

74. Nec dicatur II. Ad licite operandum necessario requiritur iudicium intellectus saltem probable de honestate operis; ac qui stante Scrupulo deest, tale iudicium intellectus ergo coeleste non est licitum operari contra Scrupulum. Resp. quippe negando minorem nam Scrupulis verus, quantumcumque urgat, minime tollit alienum partis contraria, sed iudicium intellectus de ipso: quod si vero tollat determinatum alienum alterius partis, jam non erit amplius Scrupulus, sed verum Dubium, ut recte nota Sanch. lib. 1. Decalog. c. 10. m. 80. ac proinde cum ipso procedendum foret iusta dicta superius *Ques. 3.* Unde cum Conscientia scrupulosa facile transire posit in conscientiam vincibiliter errorem, vel dubium, colligere licet, quam miser & periculoso sit status hominis vere scrupulosi.

75. Nec dicatur III. Secundum illud D. Gregorii, ac refertur cap. 4. dist. 5. Bonarum mentium est ibi culpa timere, ubi culpa non est. Et illud Prov. 28. *Beatus homo, qui semper est pauperrimus, & alibi;* ergo bene fit, si quis est scrupuloso. Et preterea negando consequentiam huiusmodi siquidem autoritates loquuntur de Conscientia timorata vera, & rationabilis; non autem de Conscientia inaniter scrupulosa, & plurimum cor affigente. Sed occasione huius.

76.

Quer. IV. De Conscientia scrupulosa, ejusque signis, &c. 37

76. Queritur ulterius, quale sit differencia inter Timoratos timore Dei, & inter Scrupululos? Resp. cum Petro Marchantius tom. 1. *Tribunalis, tract. 5. tit. 6. ques. 2.* & aliis, plures passim affliguntur differentias: ceteris tamen clarior est ea, que definiuntur ab effectibus. Effectus enim Timoratis Dei in timoratis, sunt puritas & firmitas cordis, vigilancia & sollicitudo sine anxietate, apprehensio mali sine turbatione, penitentia cum ipse & amore conservanda iustitia, & iniustitia vindicanda propter Deum omnis iustitia Pontem. Hinc Timorati timore Divino, ab amore Dei, aque observantiam mandatorum ipsius, etiam verbum orationis refugunt; simulque imperturbabili, stabiles & constantes incedunt viam mandatorum Dei, & cum cordis tranquillitate custodia sua invigilant, atque abique turbatione ad Deum suspirant.

77. E contra vero res habet in Scrupulosis: primo enim tamen Scrupulorum plenus est impuritate, atque inconsistenti mente. Deinde tantum absit, ut Scrupuloi in follicitudinem alacrem ac vigilantiam cordis exeat, ut potius in anxietate, pusillanimitate, tepiditate, ac tedium omnis boni devolvantur, simulque apprehensio mali sit in ipsis cum turbatione totius hominis, ita ut nec seipso capiant, imo quodam mente delirio fatigant. Omnesque caeciores efficiantur in cavendis futuri peccatis; de cetero autem remedis supra dictis utantur. Porro si aliqui vero iudicentur scrupulosi, etiam si non sunt adeo cauti in evitando futuri peccata, non est cum illis ita severe agendum, sicut cum illis, qui scrupulosi non sunt: quoniamvis simul attendere debeant Scrupulosi, ne manefice declinet ad alterum extrellum, & praetextu scrupulorum evitandorum nimiam sibi licentiam usurpet, & interdum pro scrupulis vera, & manifeste retra conscientia dilectam contemnatur, magnas trabes festuca repudiat, & quasi pulces camelos deglutiunt. Unde in huce scrupulis curandis Confessarius magna confederatione statutus Poenitentis, prudentia, atque discretione procedere debet.

TRACTATUS II. DE LEGIBUS.

SIICUT Conscientia est actuum humanorum regula, proxima tamen seu intrinseca; ita & Lex est corundem extrinseca seu remota regula, cui, ut actiones nostras morales recte fiant, conformandas sunt. Quare Tractatus de Legibus ad Theologiam Moralem ex professo pertinere dignoscitur: nam quamvis Jurisconfulti Leges pertractant, id quidem faciunt diversa plane ratione, videlicet in ordine ad Forum extermum, pacemque Reipublicae, ac Jusitiam politicam procurandam, & conservandam; cum tamen Theologi de Legibus agant, quatenus sunt regulæ extrinsecæ seu remotæ actionum humanarum, quidnam nobis sit agendum aut fugendum, præceptum vel prohibitum, ostendentes, quatenus sic hominem sibi obsequenter ad Finem ultimum, quo tendit, aternaque salutem dirigant, atque perducant.

DISTINCTIO I.

De Natura Legum.

QUESTIO I.

De Natura Legum?

Quid, & quotuplex sit Lex,
SUMMARIUM.

1 Racio ordinis.

2 Lex unde sic dicatur?

3 Varia legi nomina. Et an lex differat
a iure.

4 Lex, quid?

5 Varie legi divisiones.

6 Lex naturalis.

7 Et positiva, quid, & quomodo differant?

8 Lex positiva Divina, duplex.

9 Lex positiva humana, quotuplex? Jus
Gentium.

10 Jus Civile.

11 Leges Ecclesiastica, seu Canonica.

12 Ut a nominis etymologia ordiamur,
Lex dicitur a *legendo*, eo quod le-

ges solebant olim in publicis tabulis scribi, populo legende proponi, ut legit *Iudiciorum lib.*, *Etym.*, c. 10. Sive Lex dicitur a *ligando*, eo quod homines legibus ligantur, seu obligantur ad aliquod prestatandum, vel omittendum, ut inter alios vult Doctor noster 4. d. 15. q. 2. art. 1.

3. Solet autem Lex variis aliis nominibus appellari. Aliquando enim *Jus vocatur*, eo quod definit a praefabrat, quod iustum est. Sic dicimus *Jus Naturale*, *Jus Divinum*, *Jus Civile*, *ac Ecclesiasticum*: quamvis strictius loquendo inter legem, & ius, detur nonnulla differentia: quia, ut dicitur cap. *Jus generale* distinc. 1. *Jus generale nomen est*, lex autem *ius est species*. Aliquando Lex dicitur *statutum*, eo quod sit stabilius atque firma. Quandoque etiam dicitur *Constitutio*, quia illam procedere solet plurimum confilium, & consensus quidam constitutum, seu simul statuentum. Quamvis vero Lex nomen late sumptum quamcunque regulam, & eu agendorum normam significet; quemadmodum

QUEST. I. Quid, & quotuplex sit Lex.

39

etiam regulæ Grammaticæ & aliarum ar-
tium, solent vocari Leges: proprie tamen
loquendo, & quantum ad propositum, Lex
aliquid non est, quam regula quadam actionum
humanarum, secundum quam vel ad
bene agendum dirigimur, vel a male agen-
do retrahimur, ut sic in genere moris be-
ne ac honeste agere inveniamur. Et taliter agendo de Lege, sit

4. CONCL. I. Lex recta agendum ratio, a publica potestate communitate de-
nuntata, cum voluntate eam perpetuo obli-
gandi, ad aliquid agendum, vel omittendu-
m. Ita in re Doctores communiter, quam-
vis utilitas verba legem defensib[us] utin-
tur; prout Henricus disq. 1. de *Legibus* q. 1.
ait: nihil est aliud, quam regula ab eo,
qui potestatis habet, ordinata, obligans
creaturam ratione illi iste conformet:
hujusmodi definitiones in re convenienti,
cautioq[ue] particula magis patet ex dendicis.

5. CONCL. II. Lex ut sic immediate di-
viditur in naturalem, & positivam: ex qui-
bus Lex positiva subdividitur in *Divinam*,
& *humani*; & *Divina* iterum dividitur in
Novam, & *Veterem*; humana vero in *Jus
Gentium*, *Ecclesiasticum*, & *Civile*.

6. *Lex naturalis* (quam ali *Jus naturalis*
appellant) dicitur ea, que non ex libera al-
cuius Legislatoris voluntate imposta est, sed
congenita nobis cum ipsa natura, & ab hac
proficiens. Porro hujusmodi Legem natura-
lem dari in nobis, est de fide certum: sic enim
lumen naturae nobis dicitur, non effe-
randum, non occidendum, non fallendum
testimonium dicendum, & hujusmodi. Hinc
D. Paulus Rom. cap. 2, inquit, *Gentes*, qua
legem non habent (scriptam videlicet) natu-
raliter ea, que legis sunt, faciunt. Et infra:
Qui offendunt quis legis scriptum in cordibus
suis, testimonium rendente illis conscientia ip-
sum, & alibi.

7. *Lex positiva* (ive *Jus positivum*) est, &
dicitur illa, quæ ex libera Dei, vel homini
voluntate pendet. Et dicitur, *Lex posi-
tiva*, quia a Superiori ex qua nisi necessita-
te, ac intrinseca exigentia objecti, sed libe-
re & contingenter ponitur. Differat autem a
Lege naturali, quod haec sit invariabilis,
illa vero variabilis. Deinde, quod Lex po-
sitiva ex libera Legislatoris voluntate procedat;
non item *Lex naturalis*, utpote que
ex intrinseca exigentia objecti provenit. In-
super differunt in eo, quod illa, que jure
naturali sunt prohibita, ideo prohibita sunt,
quia in se mala; que autem Jure positivo pro-

hibentur, ideo sunt mala, quia prohibita
sunt enim concilio pomii vetiti in paradiſo ideo
sunt mala & peccaminosa, quia prohibita
erat a Deo.

8. *Lex positiva Divina* est, quia a Deo Opt.
Max. in tempore lata, & condita est. Et hoc
subdividitur in Legem veterem, quam pro
tempore veteris Testamenti Deus ipse con-
didit, de multis disponendo, quæ ad *Jus na-
ture* non spectant; ut fuerint lex Circum-
cisionis, lex Agni Paschalialis, & plurimæ
alii legi circa Ceremonialis, & Judicia-
lia veteris Testamenti. Et in Legem novam
sen Evangelicam, quam Christus Dominus,
Deus simulque homo instituit, atque in no-
vo Testamento observare mandavit; prout
ampius patet ex Sacra Scriptura.

9. *Lex positiva humana* est, quia imme-
diata fertur ab homine. Unde & *Jus Hu-
manum* dicitur; & subdividetur in *Jus Gentium*,
Jus Civile, & *Jus Ecclesiasticum*. *Jus Gen-
tium* est lex humana, quam omnes populi, &
variae gentes inter se servare debent: ut est
confucido recipiendi Legatos sub lege im-
munitatis ac securitatis, libertas commer-
ciorum inter gentes non inimicas, ius bellū
fundatum in potestate illa, quam una Respu-
blica vel monarchia suprema habet ad pu-
niendam, vindicandam, atque reparandam
injuriam sibi ab altera illata: haec enim, &
alia hujusmodi, cum sint plurimum confon-
ta Legi naturali, omnium populorum conuen-
tione recepta & constituta; ac proinde di-
cuntur esse de *Jure Gentium*.

10. *Jus Civile*, seu *Lex Civilis* dicitur ea,
qua ad civium politican gubernationem,
atque ad temporalium iura tuenda, ipsamque
Republicam in pace & iustitia conservan-
dum ordinatur. Unde hujusmodi Leges Ci-
viles circa ordinanda bona temporalia præ-
cipue verantur; & quia non omnium Nationi-
um idem sunt sensus & inclinationes (nam
& diversitatem corporum, diversitas sepe fa-
cilitat animorum, & Quia diversitatem de Con-
cess. Prob.) hinc non est unum idemque *Jus
Civile* apud omnes gentes, sed variatur pro
varietate locorum, temporum, perlitorum,
aliarumque circumstanciarum. Et tales Leges
Civiles sunt, qua in Jure Civili continentur;
item ea, que dicuntur *Leges municipales*,
quas qualibet Civitas sibi constituit.

11. Leges tandem Ecclesiastica, que alio
nomine *Leges Canonicae* appellantur, sunt
illæ, que pro recta gubernatione Ecclesie,
atque ad spiritualiæ animarum profectum,
vel a Summo Pontifice, vel ab aliis Prelatis
atque

atque Magistratus Ecclesiasticis legitime conduntur. Et tales sunt, que cum in Jure Canonico continentur, summa Concilii Generalibus, Provincialibus, Synodibus, aut etiam ab Ordinariis locorum legitima auctoritate feruntur.

QUESTIO II.

De conditionibus legis, ejusque differentia a simplici Praecepto.

SUMMARIUM.

32. Legi encomia.

Legi conditions generatim, qua?

33. Lex debet esse recta agendorum ratio.

34. Ad eam requiriunt auctoritas in Legistatore.

35. Ensepsis legitima promulgatio.

36. Et si feratur cum voluntate obligandi subditos.

37. Lex quomodo debet esse perpetua?

38. Lex quomodo differat a simplici Praecepto?

39. Alia differentia utriusque.

32. Cum optima sit lex, si recte feratur, atque custodiatur, utrumque quae pravam concupiscentiam hominum, seu (ut loquitur Gregorius IX. in Proemio Decretalium) effrontam cupiditatem sui predicationis amulam, matrem litium, matrem iugiorum reprimere statet: hinc summe necessarium est ei quidem conditiones rite cognoscere. Et quidem Iudiciorum, relata eas. 2. d. 4. eadem paucis complectentur, dicendo. Erat enim lex bona, iusta, polibilis secundum normam, secundum patriam confuetudinem, locum temporeque conveniens, neccesaria, utilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in capitulo contineat, nullo privato commode, sed pro communiciacione utilitate conscripta. Hac illa. Brevius tamen omnes necessariae Legis conditions continentur in eius definitione num. 4. allata, ubi dicitur. Lex est recta agendorum ratio, a publica potestate communitate denunciata, cum voluntate eam perpetuo obligandi, &c.

33. I. Igitur ad Legem requiriuntur, ut sit recta agendorum ratio, iuste, ut ait citatus Iudiciorum, quod fit honesta, iusta, utilis, &c. Secundum lex iusta non est absoluta dictio Lex, sed solum cum addito, Lex iusta; & si conetur, est eam talem, non tenentur eidem subditis obediere. Unde de hujusmodi lege iusta hic non agitur, sed tantum de iusta.

34. II. Adrationem Legis requiriuntur Legitima auctoritas legem ferendi in Legistatore, que conditione indicatur in iuraposta definitione per ly, a publica postface. Porro hujusmodi potestatē condendi leges, & quisēm universum, habet Deus ter Opt. Max. Deinde loquendo de legibus positivis humanis, eisdem potest ferre Summus Pontifex in materia spirituali, & concernente animarum salutem, rectamque Ecclesie gubernationem pro toto Orbe Christiano: quia ipsi, tanquam luo in terris Vicario, committit Christum Dominum in B. Petro Apostolo omnium suorum Oviuum curam, ut habeat Matth. 26. & Jo. 21. Quin etiam alii Prelati Ecclesiastici inferiores, ut Episcopi, possunt leges quadam ferre, que tamen solum adstringunt proprii Territorii subditos. Similiter Imperator pro toto Imperio Romano, Rex pro suo Regno, & alii Princes ac Magistratus secularium pro suis subditis leges ferre possunt, iuxta quod propria cuiusque Potestas ac iurisdictione se extendit.

35. III. Ad rationem legis requiriuntur Legitima ejusdem promulgatio, que conditione in data definitione legis denotatur per ly, communata denunciata, id est, promulgata. Siquidem, ut habeat receptum inter Jurisconsultos dictum ex cap. 1. diff. 4. Legis institutio, cum promulgatur, permanens, cum moribus stetent approbantur. Verum de hac Legum promulgatione agetur ex proficio Questions sequentes.

36. IV. Requiruntur, ut Lex a superiori feratur cum voluntate obligandi; id est, quod Legislator velit communati quidam praepare, camque ad observantiam legis obligare: nam si Princeps tantum quidam consular, aut a subditis fieri liberant se vide re declarer, non autem clare jubet & praeparat, lex non erit, sed consulum, aut beneplacitum Princeps.

37. Tandem additur in allata definitione Legis ly, perpetuo obligandi. Per quam particulariter denotatur, quod lex debet esse perpetua, id est, laeti cum voluntate subditos perpetuo obligandi. Ubi tamen perpetuas legis non accipitur pro terminata non habente principium, nec finem (aliquin nulla datur lex positiva) sed accipitur pro duratione indefinita, quantum lex debet ferri non pro duntax die, vel anno, sed cum voluntate subditos perpetuo obligandi. Intellige, quantum eff ex prima intentione Legislatoris, & nisi lex postmodum legitime revocetur.

38. Quares, quomodo Lex differat a

Quaest. I. Quid, & quotuplex sit Lex.

simplici Praecepto? Resp. differe in pluribus. Nam in primis preceptum simplex proxime ac immediate fertur in persona singulari, etiamque obitus adhaeret, quo cuncte terrarum discesserint: Lex vero censetur immediate affectare locum, seu territorium Legislatoris, atque hinc in subditos ibidem existentes transire. Et idcirco sit, quod leges territorii non obligent cives absentes; & contra tamen precepta superiorum, v.g. Praulatorum Regularium, obligant subditos, ubiquecumque existant: cum eis competat iurisdictionis in subditis, non ratione loci, sed per se, ac ratione personae, propter Votum Obedientiae.

39. Deinde Praeceptum tendit ad personas singulares, cum quibus plerumque extinguitur, nec transit ad successores; quale est, si pater quidam praecepit filio, Abbas Religioso, Princeps, huic vel illi subditio: Lex vero imponitur toti Communati, & loquuntur non tantum ad prælentes, sed etiam ad futuros; nam Lex est communis præceptum, L. 1. ss. de Legibus. Infuper Praeceptum expressis morte præcipiantur, & ab eo nova revocatione cassa cessante vita aut officio præcipiantur; Lex autem, & Statutum durat etiam post mortem Legislatoris, tempore que vim suam habet, donec revocetur, aut per contrarias conscientias legitimè abrogetur. Siquidem Leges Ex natura sua sunt perpetuae, non autem Praecepta simplicia, seu quae non feruntur per modum constitutionis generalis.

QUESTIO III.

De Promulgatione ad Legem requisita.

SUMMARIUM.

40. Ut lex obliget in conscientia, requiriuntur ejus promulgatio.

41. Leges, an interdum extendantur ad praeterita?

Ex Regule Cancellariae nondum publicata obligant?

Quid de Constitutione Sextina irritante matrimonio Eunuchorum de facto contraria?

42. Solilio Pramissum.

43. Scriptura non est de substantia Legis.

44. Leges Imperatorum, qualem requirant promulgationem?

45. Quid de Statutis inferiorum Principum?

46. Lex Pontificia Roma promulgata, na-

nillico obliget pro tuto Mundo?

47. Fundamenta sententia affirmativa.

48. Corollarium pro hac sententia.

49. Fundamenta sententia negativa, ab au-

uthoritate,

50. Et ratione.

51. Confirmatur has sententia.

52. In praxi quid obseruandum?

50. CONCL. Ut Lex in Conscientia, & quod ad culpam vel penam obliget, certum est, requiret eius publicationem, seu promulgationem. Ita communis, ac praefertim Doctor Subtilis 4. d. 3. q. 4. nr. 2. ubi ex hoc inferit, præceptum de recipiendo Baptismo in Lege Evangelica inscriptile Hierosolymini primum in die Pentecostes, quando ibidem per Apostolos post receptionem Spiritum Sanctum solemniter promulgatum fuit. Ratio est: quia Lex est communis vivendi regulæ, five communis præceptum; ergo omnino publicari debet, ut ab omnibus observari, & quilibet secundum eam suas actiones instituire possit, prout legi subiecte tenetur, & e contra transgressor legis iusta demeritum puniri valeat. Nam aliqui ignorantia merito excusaret subditum ab observancia legis: Cur enim (inquit Imperator Auth. Ut facias non constitutions Collat. 5.) culpabimus eos, qui positis nobris ignoraverint constitutions?

51. Nec oblat, quod quandoque leges ad præterita etiam negotia extendantur, prout innatur in Jure Canonico, cap. alt. de Constitut. ibi: Cum leges & constitutions futuris certum sit dare formam negotiorum, non ad præterita facta trahit: nō nominatis in eis de præteritis causaveris: in quo proin postremo calvidentur leges obligare pro tempore, quo needum fuerunt publicatae. Confirmari potest haec instantia ex Regulis Cancellariae Apostolica, quas singuli Summi Pontifices a principio sui Regimini circa Caues Beneficiales, & Judiciales facere, vel a sui Praedecessoribus factas renovare, augere, vel minuere solent: atque etiam (ita sonat earundem Praefatio) ex tunc licet nondum publicatas, & suo tempore durasuras, observari volunt. Quintimo Sixtus V. in Constitutione Cum frequenter (Se habetur tom. 2. Bulliar. Romani, Confut. 59. dicti Ponit.) damnavit conjugia per Eunuchos, & Spadones non solum contrahenda, sed etiam de facto jam contracta, eaque multa & invalida declaravit; & confronter Lex Pontifica videatur extendi posse etiam ad acta præterita, & obligante publicationem.

22. Resp.

22. Resp. enim cum Lud. Engel, sit de prob. num. 19. & alii, hinc & confimiles leges, in quibus nominatum sic caverit, partim obligare quod nullitatem actus in contrarium gerit, non vero quod culpam, aut poenam; de qua posteriori obligatione cunctat in proposito est fermo. Partim eas obligare in tantum, quod Judge circa talia negotia etiam pendentia (id est, nondum sententia decisa) tenetur ferre, feuentiam conformiter tali legi de nova condicione: prout per quoque Judices sibi iubetur circa Constitutione Sixti V. S. 3. atque circa predictas Regulas in Cancelleria Apostolica obserbari debet.

23. Fagendum tamen, quod ad obligationem legis sufficiat quavis promulgatio, five dein ea fiat per scripturam in publico loco affixam, huc voco preconis: siquidem scripturam ad subfiantiam legis non requiri, sed vocem etiam, aliwo signo eam communicari ac denunciari posse, statuerit Doctores. Nec obstat textus can. 3. Diff. i. ibi: Lex est confirmata scripta. Quia hoc dicitur partim ex eo, quia plerisque lex in scripturam redigi solet, ut perpetua eius memoria habeatur, perpetuusque temporibus inviolata perseveret: partim ad differentiam Juris confundinarum, quod dicunt Jus non scriptum, protulit habetur S. Conf. lxx. de Jure naturali, & Civili.

24. CONCL. II. Leges Civiles supra Principem Imperii (puta, ab Imperatore) pro pluribus Provinciis late, ut subditos obligent, requiruntur causidem, promulgatio in singulis respecti Provinciis, & si finit latere ab alia temporis determinatione, non obligant, nisi prius post duos meses a tempore promulgationis legis. Ita Theologici, & Jurisconsulti communiter. Ratio est: quia ita expedit constitutum est in Jure Civili, atque approbatum praxi & confunditur Sacri Romani Imperii: siquidem in Auth. Ur. facta nova confirmationes, &c. Collat. 5. Rubrica Tituli absolute sic loquitur: Usitata nova Confirmationes post confirmationem earum post duos meses valentes.

25. Solum notatum Doctribus passim, hanc Imperatoriam Constitutionem non habere locum in Statuta inferiorum Principium, vel Civitatum; quippe quorum iurisdictio est angustior. Ut per se loquendo, & nisi aliud in ipsam Legem prescribatur, aut de longa confundetur fuerit observatum, Statuta inferiorum Principium sufficienter promulgatur unica solemnis publicatione fa-

cta in Curia, aut precipua Civitate: & tunc si certum tempus expressum non habent, obligant scientiam flatim, ignorantes autem post tempus arbitrarum, quo rationabiliter possit presumi de ipsorum notitia, & quod post tale tempus non debussit Constitutio- nem ignorare.

26. CONCL. III. Etsi communior Doctrorum sententia fit, quod Lex Pontificia, simul ac Roma in Curia, aliquique locis consuetus solemniter fuerit promulgata, quantum est ex se, five in actu primo, ubique terrarum vim obligandi habeat; opposita tamen sententia, requirendis ad obligationem earum fatem pro Foro interno, seu conscientiae promulgatio- nem Constitutionem Pontificiarum in singulis Diocesisibus vel Provinciis, non est improbabilis. Hac Conclusio ex proposito sic ponitur in magna sententiarum, atque rationum varietate, & plurimas inde deducendas consequentias, quae melius relinquuntur iudicio Superiorum: utpote quibus in dubio subditus obedire tenetur.

27. Ratio prioris, & communioris sententiae, quod nimirum sola promulgatio Constitutionum Pontificiarum Roma facta sufficiat ad earum obligationem, defensum est ex Jure Canonico, c. 1. de Postul. Praet. ubi dicitur, quod solum sufficit, ut ad constitutions Pontificis observantiam tenetur, qui noverit eam solemniter editam, aut publice promulgatam: atque hoc jam fit, in Bulla Pontificia Roma promulgatur, & de tali promulgatione cuiusvis certo conset; ergo Confirmatur haec sententia ex praxi, & styllo Curie Romane: siquidem in Curia Romana totius Orbis litteres deciduntur iuxta Constitutiones Pontificis Romanas publicationes, etiam nihil promulgata non sunt: hoc autem non videtur justum esse, & sequitur con- fessio, si dicta Constitutiones non obligarent ubique, haud obstante, quod in aliis Provinciis non sunt publicatas. Accedit, quod Urbanus VIII. in Bulla, In eminenti (que habetur tom. 5. Bullar. Romani, Constit. 28. diff. Pent.) S. 12. expedit declaraverit ad obligationem illius Bullae sufficere solam publicationem Romae factam, nec aliam in Regnis, Provinciis, vel Civitatibus requiri: ergo a pari idem dicendum de ceteris.

28. Ex hac sententia, quam sequitur communior Doctrorum, ac praesertim Layman I. 1. rr. 4. c. 2. n. 4. insertus Author, quod Lex Pontifica, simul ac Roma publicata est, quantum est ex parte sui, ac in actu primo, omnem obligandam vim habeat pro-

Quæst. III. De Promulgatione ad Legem requista. 43

teco Oribe Christiano: cur autem quod adhuc secundum (id est ut re ipsa aliquis configringatur) non statim omnes obligent, id aut non provenire ex defectu legis, aut promulgationis, sed ex defectu alicuius conditionis accidentalis; puta quia eam aliqui ignorant. Et ita communiter discurrunt Doctores hujus prima sententia.

29. Altera vero pars Conclusionis, continens sententiam Doctorum, afferentem, non sufficere solam promulgationem Romam factam, probatur in primis auctoritate: siquidem ita sententia Navarrus c. 23. Manuali n. 44. Medina I. 2. 9. 90. art. 4. & insuper pro hac sententia Azorius tom. 1. lib. 5. c. 3. quaf. 3: sed postea fecutus priorem sententiam citat Abbatem, Antonium Butrium, Imolam, Lignanum, Zabarellam, Felinum, Sotum, & alios: Eadem sententiam novissime fecutus est Petrus Marchantius tom. 2. Tribunalis, rr. 1. tit. 8. quaf. 5. ipsamque ex professo docet Bernardus Saning, tom. 3. Theologia tract. de Legibus, diff. 3. quaf. 6. atque probabilemen- tis Piring. sit. de Conf. nam. 31. & sequitur Ludov. Engel sit. de Conf. n. 67. ibi etiam respondere conatur ad c. 1. de Postul. Praet. favor propter prioris sententia supra n. 27. allegatum.

30. Fundamentum hujus posterioris sententiae est: quia Pontifices volunt ius Civili forvari, ubicanque Jure Canonico nihil est specialiter constitutum, iuxta illud c. 1. De novi operis nuntiatione: Sicut Leges non dediguntur facies Canones imitari, ita & saevorum factura Canonum Principium constitutio- nis adveniat: atque circa modum promulgandi Leges Ecclesiasticas, in Jure Canonico nihil habetur clare constitutum: ergo erit recursum ad Ius Civile, quod ad Legem obligationis requirit, ut promulgatur in singulis Provinciis, iuxta dicta n. 24. Confringatur: quia ipsius Summi Pontificis de facto in quibusdam Legibus requirunt, & mandant publicationem fieri in singulis Provinciis & Diocesisibus, ut patet ex c. cum infra- missis, dep. & remis. & Bulla Urbani VIII. que incipit, Postulatis (& habetur tom. 4. Bullar. Romani, Conf. 62. dicti Pontif.) & alibi; sed frustra hoc fieri vide- retur, si generaliter, & abesse alia specialis declaratione (quod additur propter Bullam n. 27. citatum) Romanus Pontifex per legem Romam promulgatam illico totum Mundum obligare intenderet, etiam pro Foro conscientiae; ergo.

QUÆSTIO IV.

De Acceptations Legum.

SUMMARIUM.

33. Legem acceptari, & usia recipi, quid?

34. Ad legem, an requiratur acceptatio per- pul?

35. Leges firmantur, cum moribus usentium comprobantur, quomodo?

36. Si lex iusta est, tenetur eam populus accep- stare.

37. Nisi habent iustum causam non accep- stari, & quid rite agendum?

38. Quid de singularibus quod præcivit?

39. Recipiunt non recipientes, neque observantes iustam legem, donec nisi contrario abrogatur.

40. Cur multa Bulla Pontificis in variis Re- gionibus non obligent?

33. A Dvertendum, quod Lex post pro- mulgationem debite factam tunc cen-

censetur acceptari, quando Communitas eam approbat verbo, scripto, aut alio signo, vel quando ipsam in causa occurrente observat. Deinde dum Communitas legem observat, dicitur *Lex etiam esse accepta*. Hoc prae-notato sit.

34. CONCL. L Ad naturam, & intrinsecum constitutionem legis humana non requiritur acceptatio populi, quamvis per acceptationem & ultimam lex accidentaliter perficiatur, seu confirmetur. Ita communior Doctorum, hoc intelligentium cum de lege Imperatoria, tum Pontificia. Ratio est: quia supremo Principi, ulti Summo Pontifici, aut Imperatori, neque voluntas, neque potestas deit subditus obligandi ad observantiam huius legis. Non quidem voluntas, ut supponitur eo, quod velit condere novam legem. Neque debet potuisse: qui Summo Pontifici in rebus spiritualibus Ecclesie gubernacionem conceruentibus, tenentur obediere omnes Christiani, tanquam Pastori universalis, Christique in terris Vicario. In Imperatore vero populis. Legi aurea immunitatem potestatem consulti. L. i. ff. de Conf. Principium.

35. Nec obstat illud Gratiani can. 3, diff. 4. *Leges institutae, cum promulgantur, firmantur, cum moribus uterum comprobantur.* Responsum, in primis texuum hunc aperte statre pro Conclusione, elius concedit, leges jam institui per legitimam promulgationem, ad propositum ante earam acceptanceionem. Ref. alterius, illud, quod subiungitur, *Firmantur, cum moribus uterum comprobantur.* non de firmitate intrinseca, & substantiali intelligendum esse, utpote quan leges jam ante eam acceptanceionem habent; sed de quadam exrinseca duntaxat & accidentaliter firmitate, quatenus leges moribus uterum comprobantur, non facile amplius per contrarium legem, vel confutendum abrogantur. Sive (ut loquitur Fagnanius in c. Tregnas n. 49, de Tregna) leges ex moribus uterum accipiunt firmatatem stabilitatis, non autem firmatatem authoritatis.

36. CONCL. II. Si lex juxta est, tenuerit eam populus acceptare sub peccato: nisi habeat justam causam non acceptandi. Ita communis Doctorum, paucis exceptis, quorum tamet sententia novissime a Alexandro VII. rejecta est, dum ab ipso inter Prostitutiones etiam sequens ordinis 28, damnata est: *Populus non peccat, etiam si absque illa causa non recipiat legem a Principe promulgatam.*

37. Dicitur in Conclusiones, nisi habent juxtam causam non acceptandi. Nam quando fuerit rationalibus causa a Principe, verisimiliter ignorata, fecus erit dicendum. Idem dic, quando ex circumstantiis contraria Principis voluntas satis colligitur; prout v. g. presumi posse videtur in lege valde difficult, nimirumque dura & gravi, quod Princeps non intendat ab initio absolute obligare sed folium tentare populi sensum, & quomodo is tali legi fieri accommodet, ut iuxta eum valeat postmodum Princeps legem vel plene confirmare, vel relaxare, ac moderari. Inter ea tamen populis in tali causa non possit simpliciter rejecte legem, sed debet ad Principem recurrere per remedium supplicationis pro libtatione legis: qua istante supplicatione, licet eti populo, suspendere obligationem legis: prout in simili habetur c. ss. quando de Referendis, & notariis Sanctis, diff. 3, de Legib. q. 7. n. 4. post Rodriguez, Bonacinan, & alios.

38. Addit Layman lib. 1. tr. 4. c. 3. num. 3. quamvis Lex Pontificia spectata sua natura, quantum est de fe, seu in acto primo, mox habeat vim obligandi subditos in toto Mundo: tamen quod attinet ad proxim, peccati mandando non esse, neque puniendo singulos & Communitate, si legem Pontificiam in sua Diocesi neque promulgatam, neque usit receptam, ipsi quoque non observent, & de quo plura citatur Author.

39. CONCL. III. Est primi, qui legem Pontificiam, vel Diocesanam ritu latam, & sufficienter promulgatam non receperint, neque obseruant, peccaverint, nisi justam causam habuerint non acceptandi, successores tamen eorum illam non observant amplius non peccant. Ita Pirling, rit. de Conf. n. 42. & alii. Ratio est: quia, postquam talis Lex longo tempore in Diocesi non est unquam recepta, neque observata, existimantur possunt successores, illam per non usum, ac vi contraria constitutis jam praescripte abrogatum esse.

40. Et ex his patet (inquit Herinx diff. 3, de Legib. num. 117.) quomodo multe Leges, ac Bullae Pontificiae, in variis Regionibus non obligant & videlicet, quia vel in iis neque publicate, neque acceptate fuerunt; vel quia defecti publications, & acceptations, esto ab initio culpabilis, tandem in perfectam defuetudinem desierunt. Illud autem plerumque ortur ex eo, quod Ordinarii frequenter advertant, aut existimat, ac sepe non sine fundamento, Leges varias non

non congruere publica utilitatibus suarum. Dicessum ob inveteratas, & rationabiles earundem consuetudines, genium plebis, defectum finis legis v.g. quia lata fuit ob pericula & defectus, qui ibidem generatis non grafiatur, immo vix nocuntur. Interdum etiam Ordinarii ob potestatem Latram non possunt excepti pro libitu suo mandata Apostolica, donec tandem tractu temporis cadent abeant in defuetudinem.

QUAESTIO V.

Quoniam opera, & an etiam actus interni, per Legem humanam possint praeципi, vel prohibiri.

SUMMARIUM.

41. *Legi humanae quoniam generationem praecepit possint?*

42. *Corollaria.*

43. *Conflita Evangelica, an possint praecepit?*

44. *Materia legi prohibitoriae, qua?*

45. *Potest idem actus plurimis legibus practi pi?*

46. *Actus interior nequunt lege humanae praepi ci?*

47. *Per se & direkte.*

48. *Bone tamen indirecte & concomitantem.*

49. *Ratio interior Conclusio.*

50. *Solutio obiectiorum.*

51. *Legi humanae nunquam potest praecepit in bonum, bone tamen permitti.*

41. CONCL. I. *Legi humana, five Ecclesiastica, five Civilis, possint praecepit non solum opera Justitia, sed etiam alias virtutum; dummodo non sunt nimis ardua, atque difficilia.* Ita Doctores committunt. Ratio est: quia nisi legatus potest ejusmodi actiones praecepit, que sunt utiles bono communis; aut prohibere, si canum omisso Communitate expedire videatur: atque non sola opera Justitia, sed etiam actus alias virtutum, expediunt quandoque bono communis; ergo.

42. Sic in primis Legi Ecclesiasticae praecepunt opera virtutis Temperantia, & Religionis, indicendo certorum dierum ieiunium, ac praecepido devotam Missie a diuinis diebus Festis, & hujusmodi: ut si populus Christianus ad veri Dei cultum excutitur, atque in bonis operibus exercendis amplius confirmetur. Deinde ob eandem rationem possunt lege humanae praecepit, aut

prohiberi, actiones certe quoque ex natura sua indifferentes: prout prohibetur Christianis defere arma ad Infideles, item labor servilis diebus Festis, & hujusmodi.

43. Dicitur notanter in Conclusione, dummodo non sunt nimis ardua, atque difficilia: sequidem lex debet esse possibilis, & secundum naturam hominum, id est, humanae conditioni accommodata. Et hinc Ecclesia non potest absolute praecepere actus consiliorum Evangelicorum, nimirum perpetuas Castritatis, Paupertatis, atque Obedientiae Religiose: haec enim, sicut ex post facto recte praecepuntur illis, qui ad eum observantiam sese prius per votum solemne Professiois religiose voluntarie obligarunt, utsopus qui virtute sui voti ad observantiam ipsorum iam obligantur: iuxta Psalm. 75. Verbi, Et reddite Domino Deo vestro, & alibi: universaliter tamen, & ante spontaneam obligationem rationaliter praecepit non possunt.

44. CONCL. II. Insuper Legis prohibitoriae materiæ sunt omnia illa, que justitiae, aliquae virtutibus, quarum obseruatorum Republicæ utilis est, siuilemque facilis, contrariantur. Ratio est: quia legi feruntur in bonum Communitatis; ergo iuste prohibetur ea, quae bono communis contrariantur.

45. CONCL. III. Potest idem actus pluribus legibus, & plurimis titulis praecepit, aut prohiberi: puta Legi naturali, divina, ac humanæ simili. Ita communis Doctorum. Ratio est: quia nihil impedit, quo minus idem actus pro meliori juris Divini, aut naturalis observatione, vel declaratione Jure insuper humanae prohibetur. Sic enim furtum, aut homicidium voluntarium, non solum Jure naturali ac Divino, sed etiam Legi humana tum Ecclesiastica, tum Civili, sub gravissimis penis prohibetur; & contra vero honor debitus parentibus, aliquae legitimes Superioribus, deferri mandatur.

46. CONCL. IV. Actus merae interni non possunt illa Legi humana, five Civili, five Ecclesiastica, per se ac direkte praecepit. Ita communior, & probabilitor Doctorum. Ratio est: quia solum Deus est secretorum cognitor, & judex; atque, ut dicitur Psal. 7. Scrutans corda, & regens Dens. Hinc etiam Regnum 16. habetur: Homo videt ea, quae parent; Deus autem inuestit cor. Confirmatur Conclusio. Siquidem Ecclesia non iudicat de occultis, ut dicitur cap. Sicut ruis de Simonia & alibi. Et hac de causa Hæresis, aut Simonia, vel Utriusque mentis, quamvis

coram Deo sint ex genere suo gravia peccata, nihilominus penas Juris non incurant; prout communiter docent tum Thilogi, tum Canonizæ. Imo et vulgatum inter Jurisconsultos dictum, & habetur can. *Cognitionis de Pen. distincti. 1. Cognitionis penam nemo patitur: intellige, ab homine, bene tamen a Deo, ut explicat Gloria ibidem.*

47. Notanter autem dictum est in *Conclusione, actus mere interni per se, & directe non possunt præcipi legi humana: nam per se evidens, & concomitans bene possunt sic præcipi, ut mox dicetur. Hinc fit*

48. CONCL. V. Prædictis tamen non obstantibus, possunt actus aliqui intenti Legi humana præcipi, vel prohiberi per accidens, seu indirecte & concomitantem, quatenus requirunt ad moralē substantiam actionum externorum. Ita communior, & probabilior Doctorum. Si quippe Ecclesia præcipit diebus Festis devotam auditionem Mifffæ, atque confessionem Sacramentalē fætem semel in anno peragendam, ad quam utique illuc requiritur interior attentio, hinc autem dolor de peccatis. Similiter, cum legitimus Superiori Sacerdoti præcipiat, ut Mifffam celebret, etiamque pro tali intentione applicet, vel Sacramentum Baptismi, aut Pœnitentia admittatur; con sequenter etiam per accidens, seu indirecte & concomitantem præcipit, ut habeat internam intentionem sacrificandi, Misericordie applicandi, aut baptizandi, vel a peccatis poni entem abolivendi; ut propter cum sine ea tales actus valere elici, atque moraliter subsistere non possint.

49. Ratio anterior Conclusionis est: quia leges & precepta homini imponuntur, ut

ea humano modo implent, non brutorum more; ergo sicuti opus præceptum violari non potest, nisi per actum, vel omissionem humanam ac liberam, ita neque impleri unde si quis elius, vel dormiens, dic Fatto Missa interficit, non facit præcepto, quia ipsam non audit actu humano ac moralē. Accedit, quod in predictis casibus actus illi exteriores sine illo actu interiori, attentione scilicet vel intentione, forent mera similitudine Deo & hominibus execrabilis.

50. Et hac ratione, nimis rite distinguendo, & concedendo, quod Ecclesia posuit quidem præcepte actus internos indirecte, & concomitantes ut conjunctos externis, non vero per se & directe; & voluntur plures objections, & instantiae, que in praesenti materia fieri possunt.

51. CONCL. VI. Quamvis Legi humana ministrare possit præcipi aliquod injumentum, ac in honore, seu peccaminorum, nihilominus aliquando licet permitterunt quodam injunctu, atque in honore ad evitacionem majoris mali, non quidam approbando minus malum tanquam licitum, sed dissimilando eius penam. Ita communis Doctorum. Ratio prima pars pater ex ipsa definitione Legis: alioquin enim ipsa foret iniqua, sic non obligat. Ratio vero secundum partis est, quia quando utrumque malum omni diligentia possibili per legem evitari non potest, locum habet illud vulgatum, *Ex dubius malis minus est eligendum: non quidam approbando minus malum, sed quatenus utrumque impedit amplius non potest, minus eligendo tanquam medium ad evitandum magis malum.*

DISTINCTIO II.

De Obligatione legum.

QUESTIO I.

De Obligatione Legis Veteris, ejusque cœlestionis.

SUMMARIUM.

1. *Præcepta veteris Legis alias moralia.*
- (a) Ut dicitur n. 11.
Aliæ ceremonialis.
- Et alia judicialia.
2. Unde dicta divisio definiuntur?

3. *Lex vetus obligabat solos Iudeos per se loquendo.*
4. *An etiam obligavit Gentiles?*
5. *Ea cessavit introduita Legi Evangelica.*
6. *Circumcisio, & alia ceremonialis Legis veteris de facto sunt illicita.*
7. *Sed post Christi mortem per aliquod tempus fuerunt licita.*
8. *Et quando?*
9. *Præcepta judicialia Legis veteris, quomodo sine evanescata?*

10. Dicitur.

QUEST. II. De Obligatione Legis Veteris, &c. 47

10. *Differencia inter ceremonialia, & judicia利亚 Legis veteris.*
  11. *Præcepta moralia ipsius obligant de facto, & quare?*
  - (b) Ut dictum n. 5, & seq.
12. A Divertendum cum communis Theologorum, quod præcepta veteris Legis, seu Mofitae, fuerint in triplici differentia. Alii siquidem fuerunt *Præcepta moralia*, quae ad morum disciplinam spectabant, quia sunt *non occidere, non mechaerere, & huiusmodi*, que etiam remanserunt, & obligant, non quatenus Legis veteris Testamēto, sed quatenus sunt Juri Naturalis. (a) Alia fuerunt *Præcepta ceremonialia*, quae ad cultum Dei pertinabant, ac præscrivebant, quomodo, & quibus ceremoniis in veteri Testamēto Deus fuerit colendus, ut sic populus Iudaicus, ad idolatriam propensus, ab eadem retraheretur: ut Circumcisio, varius ritus sacrificiorum, eius Agni Paschalis, & plura huiusmodi, quæ passim in veteri Testamēto, ac præseruit in libris Moysis reperiuntur. Et tandem alia fuerunt *Præcepta judicialia*, quibus constitutus rectus ordo populi tum inter se tum quodam communiterat, atque in exercendis iudicis observandus: hujusmodi enim præcepta fuerunt veluti quedam iustitiae, inter homines illos observanda, determinantes, ad quas Judices populi Israëlitici in decisionibus occurrentium lictum, atque caularum, attendere debuerunt.

13. Porro hoc triplex præcepitorum veteris Legis divisio clara habetur *Deuteronom. c. 6. ubi dicitur: Ha sunt præcepta & ceremonia, agno iudicis: quia alii sapienti leguntur.* Hinc D. Apolitus Rom. 7, loquens de Legi veteri, vocat illam *Mandatum sanctorum, & iustum, & bonum. Sanctorum quidem quoad præcepta ceremonialia, ut quibus homo peculiariter ordinatur ad Deum, ejusque cultum exequendum. Iustum, propter præcepta judicialia, quibus homo proxime ordinatur ad proximum, ut præbeat unicuique, quod suum est. Bonum tandem propter præcepta moralia, quae per se continent bonitatem atque honestatem, & ordinant hominem potissimum ad se ipsum. Hoc prepocratus sit.*

14. CONCL. I. Lex vetus per se loquendo obligabat solos Iudeos. Ita Herinex dis. 2. de Legibus, quest. 2. num. 15. citque communis Theologorum. Ratio est: quia ad Iudeos solis Lex illa dirigebatur, illisque solis fuit promulgata, ut constat ex Sacra Scriptura

passim: atque lex non obligat nisi eos, ad quos dirigitur, & quibus injungitur; ergo. 4. Dicitur, per se loquendo. Quia imprimitis liberum fuit aliis Nationibus, legem Mofitam assumere, etiamque profiteri per suscepit Circumcisitionem; haec enim erat janua Legis veteris, eo ferme modo, quo de facto Baptismus est janua Legis Evangelice, ejusque Sacramentorum. Deinde quanvis præcepta moralia non obligaverint Gentiles, in quantum erat per positivum Dei iustitionem in lege Mofitae mediante Decalogo renovata: nihilominus etiam Gentiles tenebantur eisimodi præcepta moralia observare, ut in quaestione erant Juri naturæ.

5. CONCL. II. Lex vetus, ejusque obli gatio cessavit introducta Legi Evangelica. Ita conclusio est de fide: & habetur *Autor.* 15. ubi a sanctis Apollinis in Concilio Ieronimianamente congregatis, ex instigatio Spiritus Sancti decreto fuit, arque promulgatum, non amplius obligare Circumcisitionem, aliaque Legalis veteris seu Mofitae Legis. Idem pater ex tua Epistola D. Pauli ad Galatas, & alibi. Under Jure Canonicō, c. Majores de Baptismo, habetur: *Abste, ut in illam damnatam heresim incidamus: Qua per permane affirmabat, Legem cum Evangelio, & Circumcisitionem cum Baptismo servandam.*

6. CONCL. III. Circumcisio, & alia Præcepta ceremonialia veteris Legis, de facta in Legi Evangelica non solum penitus obligare ceferunt, sed infuper eorum obser vatio est prohibita, illicita, & Mortifera, seu mortem animæ affersit. Ita omnes Catholici; & patet ex allatis auctoritatibus, de quibus n. præc. Accedit ratio, quia omnes ceremoniae illæ fuerunt umbra & figura futurorum iuxta illud i. Corinth. 10. *Omnia in figura contingebant eis:* fuerunt enim Cœremonia principaliter instituta ad præfiguranda Christi Mysteria ut futura, ejusque tanquam Melfix in Legi promissi adventum; ergo cum eismodi adventus, aliaque olim præfigurata Mysteria Christi jam fuerint completa, oportuit, ut & illæ ceremoniae cessarent, ne aliquod significando aliquid ut futurum, quod tametsi revera jam est factum, fallitum significant.

7. Fatendum tamen est cum D. Augustino Epist. 9. & 10. ad S. Hieronymum, & Theologis communiter, quod illius atque obser vatio Legalium, seu Cœremonialem veteris Legis, etiam post Christi mortem, atque promulgationem Evangelii, fuerit ad aliquod tempus licitum; modo in eis non collocaretur illa

illa spes salutis, neque ea observarentur ut signa prefigurativa futurorum. Ratio est: quia ipsimet Apostoli seipius observarunt Legem post Evangelium iam promulgatum; ergo eorum obseruatio fuit ad tempus licita; & non illico mortifera. Antecedens patet: sic enim *Adorans cap. 16*, Paulus legitur circumcidisse Timotheum; & *Adorans cap. 21*, idem S. Apostolus, de confiteo Seniorem, purificatus ascendit in Templum. Congruentiam hanc optimam addit D. Augustinus loc. cit. ut videlicet Synagoga sepe luctum cum honore, similique Iudorum scandalum omne evictarunt; sive ipsi culti possent ad Fidem Christi converti, dum advertebant suas ceremonias, utpote pro tempore veteris Legis honestas, sanctitas, atque a Deo praecipitas, non ita subito abrogari, atque contemni, scicu ritus Gentilium.

7. Ceterum fucelus temporis, postquam veritas Evangelii magis, magisque mundo illuxit, umbra Legis tandem omnino evanuit; adeo ut iam *Adorans cap. 15*, appelletur *Heresis Phariseorum*, qui crederant, dicentes, quia operes circumcidendi, & praeire queos servare legem Moysi. Unde patet, iam illo tempore non amplius obligasse legem Moysi. Quo autem tempore caceperit esse illicitam, ejusque obseruatio mortifera, variata Theologia; cum illud ex facie Scripturae clare non constat, & post dictum Concilium Jerusalymitanum adhuc D. Paulus circumcidit Timotheum, atque ipse purificatus ascenderit in Templum, ut proxime dictum. Sunt, qui Legatum ullum volunt fuisse licet, ad dignitatem quinque annos circiter post Christi Passione, nonnulli ultra, quamviscerum videantur, quod ante mortem S. Ignatii Martyris, ac tertii post S. Petrum Ecclesie Antiochenae Episcopi, res ita jam fuerit per Ecclesiam decisa, ut notat Bernardus Sanctorum, Diff. 2. de *Legibus* q. 3. n. 9.

9. CONCL. IV. Praecepta judicialia veteris Legis per adventum ac mortem Christi, atque praedicationem Evangelii, fuerint quidem evanuata, ita ut definerent vi illius Legis obligare; nihilominus ob naturalem aquitatem potest eorum aliquorum obseruatio etiam nunc per Prudentiam Ecclesie precipi. Ita D. Thomas I. 2. q. 103. art. 3. & alii communiter.

10. Unde est differentia inter Praecepta ceremonialia, & judicialia Legis veteris. Nam ceremonialia adeo sunt evanuata, ut non solum sint mortua, sive nullius amplius obligations, aut utilitatis; sed etiam mortife-

ra, ita ut illicitum sit ea observare tempore Legis Evangelicae. Judicialia vero, et si non obligent tempore Legis gratiae, vi veteris Legis, immo nec observari possint ex obligatione ipsius: tamen ob corundem convenientiam, & aquitatem naturalem, possunt etiam de facto abesse peccato observari, immo de novo praecepti per eos, quorum etiam condere leges; prout hoc in nonnullis coram fieri, patet inductione. Sie imprimit de facto, voluntur Decima Parochi, aliisque Ecclesie Ministris, qui jure naturali, sive nullius Divino, debent necessaria suscitent Ecclesie Ministris, iuxta illud *Satroris*, Matth. c. 10. *Dignus est operarius eius* suo. It. 1. Corinth. 9. *Si nos vobis spiritalia seminavimus, magnus est, si carnalia vestra metamorphosisti* & alibi. Similiter, quamvis mulier post partum statim ingredi Ecclesiam, nec tenetur abstineat per certos dies secundum Legem Mosaicam; si tamen puerpera ex veneratione voluerit aliquamdiu abstinere, carum devotio admittitur in Jure Canonico c. 11. *De Purificatione post partum*. Idem patet in pluribus similibus passim occurrentibus.

11. CONCL. V. Praecepta moralia etiam non obligant, non quidem vi veteris Legis, sed quatenus sunt Iuris naturalis, aut in Legi Evangelica per Christum denuo renovata. Ita communis Doctrorum. Ratio prime partis est: quia Lex vetus per Christum adventum, & mortem, fuit evanuata; (b) ergo vi ipsius praecpta moralia amplius non obligant. Ratio vero secunda partis est: quia omnia Praecepta moralia veteris Legis reducuntur ad genitum Praeceptum Dilectionis Dei & proximi, tum ad praecupta Decalogi: haec autem obligant de Jure naturali, sive nullius fiant per Christum renovata, ut habetur Matth. I. 19. *Marii 10.* & *Luke 18.* ergo.

Q U A E S T I O N E I I .

De Obligatione Legis novae, seu Evangelicae, ejusque perfectione.

S U M M A R I U M .

12. *Lex nova, quibus nominibus appellatur?*
13. *Lex Evangelica a Christo lata est prototo Mundo, & obligavit etiam Iudeos ac Gentiles.*
14. *Obligavit etiam primam post sui promulgationem.*
15. *Lex nova excedit veterem multis modis.*
16. *Quia est facilior veteri.*

16 Sol-

16 Solvitur objecção.

(c) *Juxta dicta quæst. prec.*

17. *II. Quia nunc conferuntur efficacia ratione gratiae.*

(d) *De hoc infra Tract. 14. Diff. 1.*

18. *III. Quia lex Evangelica per Filium Dei promulgata est, &c.*

19. **A**dvertendum, quod Lex nova va-
ris nominibus appellatur. Et primo quidem dicitur *Lex Evangelica*, eo quod in quatuor Evangeliorum, vel potius in quatuor libris unius Evangelii continetur registrata. Secundo dicitur *Lex nova*, vel in comparatione Legis veteris seu Mosaicæ, vel quia totum hominem per gratiam renovat. Ter-
tio dicitur *Lex libertatis*, Jacob. c. 2. Item *Lex fidei*, Rom. c. 3. Et tandem *Lex gratiae*, eo quod non solum gratiam multo copiosius conferat virtute Sacramentorum, ac in veteri Legi contigit; sed insuper continet, & affat omnia gratia Authorum Christum Jesum. His prænotatis sit.

20. CONCL. III. Lex nova ad veterem comparata, multis modis excedit in dignitate seu perfectione. Ita omnes Catholicos; idque patet inductione, assignando speciales Legis Evangelicae prerogativas pro veteri seu Mosaicâ. Nam I. Lex Mosaicæ fuit gravior multo Legi Evangelica. Hinc. D. Petrus. Alterc. 15. dixit de Legi veteri: *Quid tentasti imponeas iugum super cervices discipulorum, quod neque nos, neque parres nostri portare posuimus?* Non quod Lex vetus abso-
lute fuerit observatu impossibilis (Deus enim non præcipit impossibile), sed quia observatu fuit admodum difficultis: quia quidem difficultas oriebatur ex nimia præceptorum tum ceremonialium, tum judicialium numerositate, quorum aliqua fatigis erant difficultas. E contra de Legi Evangelica ait Christus, Matth. cap. 11. *Iugum meum suave est, & onus meum leve.*

21. Nec obstat, quod Christus Matth. 5. multa superadiderit Decalogo, dum v.g. ad illud praecptum, non occides, addidit, non irascat, & hujusmodi. Reff. enim cum D. Augustino I. 19. *contra Faustum*, negando assumpsum: Christus enim nil superadidit, sed tantum explicavit melius Decalogue, reprobando expositionem antiquorum Phariseorum. Adds, quod in Legi Evangelica cessarit obligatio ceremonialium & judicialium veteris Legis, et si non moralium. (c)

22. II. In Legi Evangelica conferuntur efficacia, & copiosior auxilia gratiae per ferendum onus Legis, justitiamque operandum, quam in Legi Mosaicâ. Ratio est: quia in Legi Evangelica omnia septem Sacramenta conferunt gratiam ex opere operato digne suscipientibus; in Legi Mosaicâ vero sola Circumcisio conferret gratiam (d) & quidem respectu gratiae Baptismalis ad modum parvam. Intuler in Legi Evangelica Reiffenbusch, Thol., Moral.

D ca,

ea, eo quod merita Christi jam sunt actu exhibita, Spiritus Sanctus abunde datur credentibus; in Moaica vero, quia merita Christi tunc solum erant pravilla, atque in futurum exhibenda, etiam mensura gratia datur modica.

18. III. Lex Evangelica est dignior veteri: quia quamvis utramque Legem Deus condidit, nihilominus Moaicam promulgavit per ministerium Angelorum, Evangelicam vero per Filium suum unigenitum. Excedit præterea, & differit in materia: nam Mysteria Sacerdotissimæ Trinitatis, Incarnationis, & Redemptionis nostra in Lege veteri fuerunt multum occultata, aut solum præfigurata; quae tamen in Lege Evangelica sunt revelata, & clarius manifestata, aut iam acta exhibita. Omituntur plures aliae similes legis Evangelicas prærogativas præ veteri seu Moaica.

QUESTIO III.

De Obligatione Legum humanarum, & an obligent cum periculo vita?

SUMMARIUM.

19. Potestis legislativa alia Ecclesiastica, alia Civilis; & quando differant?

(c) Diff. prec. n. 9. & 14.

20. Leges humanæ tam Ecclesiastica tam Civiles, obligant in Conscientia, & sub peccato.

21. Solvitur obiectio.

22. Id utrum regulariter loquendo.

23. Lex humana obligat cum apero vita pericolo, quando eius observatio est necessaria ad bonum publicum conservandum.

24. Vel quando eius violatio cederet in contemptu Fidei, aut Ecclesiastica prærogativa?

(f) Vide Tract. 7. diff. 1. num. 49.

8c. 50.

25. Extra dictos duos casus non obligat cum periculo vita, vel gratis incommodi.

26. Corollarium generale.

27. Aliud ab inferno, itinerante, &c.

28. Quid licet excommunicato, vel irregulari occulto, ad vitandum infamiam?

19. Supponendum hic conformiter superius (e) dicit, quod Lex, &

ac potestis legislativa humana, alia sit Ecclesiastica, alia Civilis. Differunt autem inter se varie. I. Ratione originis: quia potestis legislativa Ecclesiastica proxime, ac immediate provenit a Deo; prout patet ex verbis Christi Matth. 16. *Tibi dabo claves regni colorum.* Et Joan. 21. *Pasce oves meas.* Item Actorum 20. *Potuit vos spiritus sanctus prophesias, regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.* E contra vero potestis legislativa civilis immediate provenit ab hominibus, utpote cum populis per Legem auream conculerit in Regem, atque Imperatorem, totum suam potestatem. I. *et de Confusione.* Principium: quamvis & haec falso mediate sit a Deo, juxta illud Rom. 3.3. Non est potestis nisi a Deo. II. Differunt ratione objecti, & finis: siquidem potestis legislativa Ecclesiastica per se, & directe, versatur circa res spirituales, ad salutem animarum, & consequendam vitam aeternam ordinatas. Civilis vero potestis per se, & directe, seu immediate, tantum respicit communitatem, & tranquillam gubernacionem Republicas; quamvis mediate, ac per accidens, etiam salutem animarum respiceri possit, in quantum vita prohibet, ac puniit. Unde sequitur, quod huc potestis, Civilis, non Ecclesiastica, propriis officiis, ac dignitatibus discreta sunt: quamvis Ecclesiastica ob excellentiam objecti, & finis sit, tanto praeter Civilis, quanto que sunt spiritualia, praestant corporalibus. His prænotatis sit.

20. CONCL. I. Leges humanæ justæ, ac legitime promulgatae non solum Ecclesiastica, sed etiam Civiles, regulariter loquendo obligant in conscientia, ita ut earum transgressio in materia gravi sit peccatum mortale. Ita omnes Doctores. Ratio est: quia juxta quartum Preceptum Decalogi tenetur obire, non solum parentibus, sed etiam legitimis Superioribus nostris, iusta præcipientibus. Accedit illud Apostoli, Rom. 13. *Omnis anima sublimioribus potestatis subdita sit.* Et mox infra: *Subdit iste non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam;* id est, non solum meum peccatum, sed etiam, ne peccabis.

21. Quod si quis obiciat: Potestis Civilis non potest infligere peccatum mortis aeternæ, ergo neque sub ea, sive sub peccato mortali reatum peccatum aeternum inducente, quidquam præcipere. Probatur consequentia: quia ejusdem est, sub pena quidquam præcipere, & peccatum transgressoribus inferre possit, ne-

alio-

alioquin lex sit inutilis. Resp. Negando consequentiam, cum sua probatione: nam ad hoc, ut potestis Civilis quidquam in conscientia obligans præcipere valeat, sufficit potestis legislativa, quam habet a Deo, qui iussit legitimis Superioribus iusta præcipientibus esse obedientium. Nec idcirco lex illa erit inutilis: nam poenam mortis aeternæ, transgressoribus impenitentibus statuunt, sufficit, quod Dominus Deus iustus Iudeus infligit: utpoque cuius mandatum simili violatur, & a quo etiam, saltem mediate, proveni potestis legislativa Civilis, iusta statu illud Rom. 13. *Non est potestis nisi a Deo: itaque qui resipit potestati, Dei oratione resipit.*

22. Dicitur notanter in Conclusione, regulariter loquendo. Siquidem non omnes leges humanæ obligare in conscientia, patet ex diuersis Quest. iug. ubi ostendetur, etiam leges aliquas mere penales, que ad culpam non obligant, sed ad solam peccatum subveniunt.

23. CONCL. II. Quando legis observatio est moraliter necessaria ad publicum bonum conservandum, tunc Lex humana potest obligare cum apero vita periculo. Ita Herinx dicit. 3 de Legibus, quaq. 13. effigie communis. Ratio est: quia conservatio boni communis, omnino est præferenda bono vita privati hominis: ergo in tali caso necessitas potest Superior, cui ex officio incumbit prævidere bono communis, obligare subditum ad observantiam legis cum periculo vita. Sic imprimitus communiter adiungitur, tenebit item tempore periculo permanere in statione sua cum apero mortis deterrire. Si militer tempore pellit venetur Parochus, tum vi officii sui, tum præfertim accidente speciali praecepto Episcopi, permanere in iusto loco ad excipienda pessiorum Confessiones, non obstante manefesto vita periculo. Idem accidere potest in aliis similibus casibus.

24. CONCL. III. Quando violatio Legis humana cederet in contemptum Fidei, aut Ecclesiastica legis vel potestatis, tunc est leti servanda etiam cum periculo vita. Ita cit. Herinx cum omnibus Catholicis Doctribus. Si quia si ab Hæretice captus, urgeatur ad comedendum carnem temporis Quadragesima in contemptum Ecclesiastica legis, illique Hæretici minentur mortem, nisi carnes comedat; potius ei morientur fore, quam ut in talibus circumstantiis carnes comedaret. Ratio est: quia violatio le-

gis Ecclesiastica in talibus circumstantiis cederet in contemptum Fidei Catholicae, potestatique Ecclesiasticae, & comedens carnes ad talēm Hæreticorum instantiam, eorum sc̄tam exterritus profiteretur, ac metu mortis ipso opere contemneret potestatem Ecclesiæ: hoc autem nullo modo licet, sed est intrinsece malum. Unde tali potius efficit subienda mors: quam si quis ex prefata causa oppiceret, revera foret Martyr: (f) cum moretur ob confessionem Fidei Catholicae, qua credimus, Ecclesiam a Christo accepisse potestatem certas leges Fidelibus impoenendi.

25. CONCL. IV. Extra prefatos casus Lex humana, sive Civilis, sive Ecclesiastica, non obligat cum periculo mortis, aut alterius gravis damni. Ita Doctores communiter. Hinc cap. 4. de reg. iuris, dicitur: *Quod non est licitum in Læge, necessitas facit licitum.* Accedit ratio: quia lex debet esse secundum naturam hominum; id est, conditione humanae accommodata: id autem non fieret, si leges humanæ semper obligarent cum periculo vita, etiam extra casus supra memoratos; ergo. Hinc

26. Infertur I. Quia duo memorati casus sunt rari, communiter non obligare Leges humanas cum periculo vita, amissione membrorum, famis, notabilis boni temporalis, perturbationis pacis, aut alterius similis gravis mal, quod confidere qualitate legis prudenter judicatur tale.

27. Infertur II. Eum non peccare, qui preflus gravi infirmitate corporis, de consilio Medicorum comedit carnes diebus jejuniis; aut qui gravi labore corporali fatigatus, vel ex prolixo itinere fenus, utitur secunda refractione: quia cum tanto incommmodo corporali non obligat lex jejuniū Ecclesiastici. Idem dicendum deis, qui diebus Fœtivis renant domi ad eus custodiā, nec audiunt Missam in locis, ubi una Missa celebratur. Innumerā similia exempla padī occurunt.

28. Infertur III. Excommunicatum occultum licet se gerere tanquam non excommunicatum, in quantum hoc est necessarium ad vitandam infamie notam, aut similis malorum periculum; adeoque si non habet, a quo aboliri possit, non teneri abstinere a Divinis, vel (prævia tamen contritione) Sacramentorum administratio, aut abligatio, & hujusmodi, si abesse periculo infamie, aut alterius gravis mali abstinere non possit. Similiter irregularis factus ob culpam occul-

D a occul-

occultam, potest celebrare, ordines suscipere, &c. si tam cito nequeat obtinere dispensationem, & abique gravi nota, vel damno, non possit diutius abstineare. Et ita de multis aliis est discurrendum, ac notat cit. Herinorum cum communis.

QUESTIO IV.

De Legibus Penalibus, eorumque obligatione.

SUMMARIUM.

29 Lex humana moralis, & penal, quid?

30 Dantur leges aliquae mere penales.

31 Solvitur obiectio.

32 Quod lex aliqua sit mere penal, pender ex intentione Legislatoris.

33 Dicit a intentio Legislatoris, unde defumenda?

34 Ad subeundam penam ferenda sententia, non tenetur Reus ante sententiam judicis condemnatoris.

35 Pena ipso jure inflata, seu lata sententia, & pena ferenda sententia, qua?

36 Et quando pena confatur esse lata, vel ferenda sententia?

37 Alio hujus regula.

38 Verba illa, Sit excommunicatus, anathema, &c. ut continent penam late sententia?

39 Pena late sententia, si non requirunt executionem externam, statim habens locum in conscientia.

40 Secus, quando pena illa requirit executionem externam, &c.

41 Corollarium de Beneficio.

42 Disparias utriusque causis.

43 Infestatione inhabilitatis ad Beneficia, & an hac poenam sententiam judicis?

44 Quid dicendum de penis corporis afflictionis.

45 Corollaria notabilia.

29 A Dvertendum, quod Lex humana, communitate dividatur in moralem, seu absolute obligatoriam, & in legem penalem. Lex moralis, seu absolute obligatoria dicitur illa, quae mores populi dirigit, obligandum ad actum aliquem eliciendum, vel omnitemendum, nullam vero penam transgressoribus expresse imponit, unde tunc poena Iudicis arbitrio imponi debet. Lex penal sive contra dicitur illa, quae aliquid precipitat, vel prohibet, sub certa poena transgressoribus constituta: cuju-

modi poena potest esse multiplex, nimis vel spiritualis, ut Excommunicatio, Suspensio, &c. vel temporalis, ut confiscatio bonorum, vel etiam corporalis, ut incarcratio, mutatio, fustigatio, &c. Porro Lex penal summa dividitur in mere penalem, & mixtam. Lex mixta dicitur, quae ad actum sub culpa praestandum, similius ad certam poenam transgredores obligat: & dicitur Lex mixta, quia est mixta eximoriali, & penali. Lex mere penales appellantur ex, quae ad culpam non obligant, sed ad solam poenam: & tales dari mox dicitur. Hinc fit

30. CONCL. I. Dantur Leges aliqua pure penales, quae ad culpam non obligant, sed ad solam poenam transgressoribus imponit. Ita communis Doctorum, & novissime sequitur Christophorus Hauidolumstun. de Justitia & iure, tract. 1. cap. 1. controver. 5. quamvis Sanchez lib. 6. in Decalogum, cap. 4. num. 12. velut siquimodi ordinaciones ad solam poenam obligantes, non esse proprie leges. Ratio Conclusionis est: quia lex non obligat ultra mentem legislatoris. Unde in similiter notant Doctores, quos citat & sequitur Layman l. 1. tract. 1. cap. 14. num. 2. quod legislator circa materiam ceteroquin gravem posset obligare solum sub veniali: nam actus agentium non operantur ultra eorum intentionem, erg. cap. ult. de probandis. Hinc dantur quadam Religiorum Ordinum Statuta, quae ad culpam, seu sub peccato non obligant, sed tantum ad penam a Superioribus infligendam. Similiter ad culpam non obligant nonnulla Constitutiones Politicae, circa eos actus, qui nec Juri Divino, nec naturae adveniunt, eorum tamen intermissio confortat ad tranquillum Reipublicae statum; v.g. Ne quis noctu fine lumine ambulet. Ne certum vestimenta ornatum portet, & hujusmodi.

31. Nec dicas. Ubi nulla intervenit culpa, ibi etiam iuste non potest a Superiori infligi poena: nam poena est noxa vindicta, ergo. Reip. enim negando, consequentiam: quia licet in transgressione legis mere penalis nulla interveniat culpa Theologica, seu quae sit peccatum coram Deo; nihilominus intervenit culpa Politica, importans defectum contra laudabiles Reipublicas, aut Ordinis Religiosi constitutionem, bonamque politiam, quae proinde culpa merito castigatur competentem poena.

32. CONCL. II. Quod Lex aliqua sit mere penal, non bene desumitur ex sola poena adjectione: sed id dependet ex intentione legis-

Quest. IV. De Legibus Penalibus, eorumque Obligatione. 53

legislatoris, que tum ex verbis legis, tum ex subiecta materia, alisque circumstantiis, prudenti iudicio determinanda est. Ita D. Thomas 2. 2. q. 108. art. 4. & alii communiter. Ratio est: quia in primis adjectio poena spiritualis, v.g. Excommunicatio, Suspensio, & hujusmodi, potius indicat legislatorum voluntate obligare sub culpa: cunctales poene nomini ob culpam, seu peccatum infligi solent. Deinde loquendo etiam de pena temporali, per eius adjectionem magis augetur virtus obligatoria legis, quam minuitur: unde sequitur, quod, quemque leges sint mere penales, recte non defumatur ex adjectione poena, sed hoc pendeat ex intentione legislatoris, upore a qua leges suam obligandi habent.

33. Ceterum ejusmodi intentio legislatoris, si non clare habetur ex verbis legis, prudenti iudicio tum ex subiecta materia, tum ex aliis circumstantiis determinata: est: neque enim circa hoc certa, & generalis regula datur. Hoc etiam multum juvat conseruando, utpote quae est optimam legum interpres: siquidem per confutandum ex lege penali mixta posse fieri pure penalem, ac certe recte conscientie manere solam poenam. Post exterrit, observat Suarez lib. 1. de Legibus, cap. 19. num. 11. & Layman lib. 1. tract. 4. cap. 24. num. 12. & sequitur Ludov. Engel, i.e. de Confusione, num. 17. Qui addunt, id fortasse contingere in Legibus Civilibus imponentibus execrationes, aut prohibentibus venari, vel ligna scindere, sive aliquod ex Regno extrahere: licet enim in principio direciva fuerint, nihilominus poterunt utri fieri mere penales, & quae naturam mutare, quia non alter fuit recepta.

34. CONCL. III. Quotiescumque Lex penalis imponit penam primum a Judice infligendam, seu penam ferenda sententia, certum est, non obligari Reum ad subsequendam, vel solvendam penam ante sententiam Iudicis condemnatoris. Ita communis.

Neque enim Reus ad amplius tenetur, quam Lex ipsa imponit: haec autem solum imponit, ut Reus poenam adiudicetur: quod speciat potius ad Iudicem, quam ipsumm Reum. Hinc inleretur, quando Reus per legem excommunicandus, vel officio, aut Beneficio privandus determinatur (cum formula contineat duxatas poenam ferenda sententiae) quod est latum a Iudice sententiam positi valde, ac lecite se gerere tanquam non excommunicatum, & non privatum; siue excommunicatum, & hujusmodi.

Rainfressus Theol. Moral.

D 3

38. Resp.

38. Resp. IV. Num illa verba, *sit excommunicatus, seipsum, priusve officio*, sit anathema & huiusmodi, nullo alio addito continet poenam late sententia, necne, variante Doctores. Affirmant non pauci, eo quod ejusmodi verba imperativi modi afficiant immediate ipsam poenam. Oppositorum nihilominus tenet Navarrus c. 57. *Mamalizum* 12. ubi ait, quod huiusmodi verba, *sit excommunicatus*, non denotent sententiam latam, sed forendam, nisi cum alia Jura id declarant. Probat hoc Navarrus varie; & imprimis authoritate Glosae cap. 2. *Vetus Sequestratus, de Foro competente*. Deinde, quia verbum *si* est futuri temporis, & potest commode explicitari per *ly*, *Fiat excommunicatus*, &c. unde per illud non fertur sententia ipso jure, nisi aliquid aliud addatur, *ipso jure, ipso facto sit excommunicatus*, &c. Tandem, quia scilicet dubio, mitior pars in poenis est eligenda; atque praefata verba sunt dubia, in pater allatis rationibus, atque ipsa Doctorum varietate sentiendi; ergo.

39. CONCL. V. Loquendo num de poenis late sententiæ, si poena ipso iure impedita aliam executionem externam non requirat, statim ut factum illud, cui talis poena ipso iure annexa est, committitur, habet ipsa locum in conscientia. Ista Ludov. Engel, *tit. de Confusione* n. 43, et quæ communior Doctorum. Et tales sunt poena Excommunications late sententiæ, & alia Censura Ecclesiastica, item Irregularitatis, impedimenta matrimonii, & huiusmodi; nam tales poenas, si fin late sententiæ, ipso facto, & ante omnem sententiam judicis incurri, recepia praxis & usus declaravit.

40. CONCL. VI. Sivero poene ipso jure illatae erant extermam executionem requiriunt (veluti est amissio dominii, confiscatio bonorum, privatio Beneficii aut officii Ecclesiastici, &c. ipso jure statuta) tunc ultius ad obligacionem in conscientia producendam requiriunt sententiam declaratoria Judicis super crimine admisso, nisi lex in specie addat clausulum, alia etiam declaracione non feci. Ita Engel loc. cit. n. 43. Layman. l. 1. tract. 4. cap. 15. num. 6. citans alios, & tenent Doctores passim. Desumitur hoc ex e. *Cum secundum Hæretici* in 6. ubi bona Hæreticum ipso jure confiscatur, & tamen ipsi non illico in conscientia obligantur bona sua tradere sicuto: quin etiam dicta confiscationis executio, seu bonorum occupatio, prohibetur fieri ante sententiam declaratoria Judicis Ecclesiastici super crimine ha-

reis admisso: ergo idem dicendum est de aliis similibus poenis externam executionem requirentibus; cum de similibus idem judicium sit habendum, & c. *Inter corporalia*. De Transl. Episcop.

41. Ex hac Conclusione inferatur cum Bonacina *dip. 1. de Legibus*, quies. 1. *punct. 7. §. 2. nn. 11. & 12.* quod Beneficiarius possit retinere Beneficium suum Ecclesiasticum, donec declaretur per sententiam Judicis, tale delictum ab ipso esse commissum, propter quod privatus sit ipso jure suo Beneficio: nisi forte in lege habeatur expressum, poena impositam statim in Foro conscientia subveniandam esse, seu illico deberi ante illam Judicis declarationem super crimine admisso.

42. Quod si queres dispartitum, cur posse late sententiæ, sed executionem externam non requirentes, incurvantur ipso facto admitti criminis ante omnem sententiam Judicis, non vero aliae requirentes externam executionem? Resp. Doctores hanc dispartit rationem ducunt: quia priores sunt penæ privativae, que non indigent actione, sed duntaxat collatione; posteriores autem sunt penæ positive, atque indigentes reali actione, seu executione. Cum igitur natura humanae loget admodum grave, quam & contraria, quod quis delinquens teneat in sensu ipso exequi poenam positivam, siue esse sui ipsius & accusator, & judex, & executor; ejusmodi leges non continent obligari in conscientia ante sententiam judicis, nisi in eis exprimatur.

43. Factor, quod Sanchez l. 9. de matrimoniis, *dip. 30. n. 1. & 2.* hanc responsionem impugnat: eo quod inhabilitas ad Beneficia Ecclesiastica, & ad forenum suffragium, sunt poena duntaxat privativae, & tamen postulant sententiam Judicis, prout volunt Sotus, Navarrus, Molina, & Ledesma, quos citat. Veniam haec doctrina non caret difficultate: nam inhabilitatem ad electionem adhuc, & paffivam, incurrit ante omnem sententiam Judicis, sentent inter alios Suarez lib. 5. de legibus. c. 6. Engel loc. cit. & Layman lib. 1. Tract. 4. cap. 15. n. 5.

44. CONCL. VII. Tandem loquendo de poenis corporis afflictivis, tenetur quidem Reus per se ipsum exequi poenam aliquam honestam, & non nimis acerbam, postquam per sententiam Judicis ad ipsam fuit condemnatus; puta, quod pergit in carcere, subeat abstinentiam aliquam, vel moderate seipsum flagellat, prout moris est in quibusdam Religionibus; nihilominus nequit Reus obli-

gari

mortem, vel mutilationem, possit etiam post sententiam Judicis fugere, si via effugienti patet. Ita Herinck *dip. 5. de Legibus* q. 3. Engel *ut supra* n. 44. Layman l. 1. n. 7. & seq. qui tamen recte addunt, quod damnatus ad furcam, vel gladium, debeat collum prebere, aut scalam ascendere, &c. nam hoc non est directe mortem inferre, sed inferendam sustinere, & per accidens solum ac indirecte ad eam cooperari.

DISTINCTIO III.

De Subjecto Obligationis Legum.

QUÆSTIONE I.

Quinam obligantur Legibus Pontificis, aliique Ecclesiasticis?

SUMMARIUM.

1. Omnes fideles obligantur legibus Pontificis pro toto orbe lati.
2. Nihil obligantur etiam heretici.
3. Solus infantia.
4. Corallaria.
5. Iudei, tamen, & Pagani, non obligantur legibus Ecclesiasticis.
6. Corallaria.
7. Limitatio.
8. Alias limitatio.
9. Legis inferiorum Pralatorum obligantur ius subditus proprii territori.
10. Religiosi exempli, non tenentur Legibus per Ordinarios locorum editis?
11. Idem amplius declaratur.

1. CONCL. I. Legibus Summi Pontificis in materia spirituali, & facultetu animarum, rectamque Ecclesie gubernatione concerne, pro toto Orbe Christiano legitime lati, obligantur omnes Christi Fideles. Ita Catholici unanimiter. Ratio est: quia Christus Dominus Divo Petro, ejusque legitimis Successoribus Romanis Pontificibus, omnium suarum Oviuum curam demandavit. *Cum tanto fuerit peccata, quanto diuersis infelicitate avinuimus deinceps* aliquid, ut dicitur in cap. ult. de Confusione. Hinc in forma Resp. distinguendo antecedens: Hæretici de facto resiliunt legibus Ecclesiastice, conceduntur; de jure ipsi resiliunt, ita bene in hoc agant, negatur antecedens & consequentia.

4. Ex hac conculfione inferatur cum Go. bath tract. 9. *Theologie Experimenti* num. 49. & seqq. & communis aliorum, quandoquidem Hæretici subiungunt legibus Ecclesiasticis quod solum matrimonia contracta cum impedimento diremit vi Juris Ecclesiastici,

D 4 v.g.